

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

24 octombrie 2013 *

„Cetățenia Uniunii — Articolele 20 TFUE și 21 TFUE — Dreptul de liberă circulație și de ședere — Resortisant al unui stat membru — Studii efectuate în alt stat membru — Acordarea unui ajutor pentru formare — Condiția domiciliului permanent — Situația locului de formare în statul de domiciliu al solicitantului sau într-un stat vecin — Excepție limitată — Împrejurări specifice solicitantului”

În cauza C-220/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Verwaltungsgericht Hannover (Germania), prin decizia din 20 aprilie 2012, primită de Curte la 11 mai 2012, în procedura

Andreas Ingemar Thiele Meneses

împotriva

Region Hannover,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ileșič, președinte de cameră, domnii C.G. Fernlund și A. Ó Caoimh (raportor), doamna C. Toader și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 21 martie 2013,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Thiele Meneses, de R. Braun, Rechtsanwalt;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de J. Möller, în calitate de agenți;
- pentru guvernul danez, de C. Thorning, în calitate de agent;
- pentru guvernul elen, de G. Papagianni, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de V. Kreuschitz și de D. Roussanov, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: germana.

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 20 TFUE și 21 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Thiele Meneses, resortisant german cu domiciliul în Istanbul (Turcia), pe de o parte, și Region Hannover (regiunea Hanovra), Serviciul de Ajutor pentru Formare, pe de altă parte, având ca obiect refuzul de a acorda un ajutor pentru formare pentru studiile efectuate în Țările de Jos.

Cadrul juridic

- 3 Sub titlul „Formarea pe teritoriul național”, articolul 4 din Legea federală privind încurajarea educației și a formării [Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung (Bundesausbildungsförderungsgesetz)], în versiunea publicată la 7 decembrie 2010 (BGBl. I, p. 1952, denumită în continuare „BAföG”), prevede:

„Ajutorul pentru formare se acordă pentru formarea pe teritoriul național, sub rezerva dispozițiilor articolelor 5 și 6.”

- 4 Articolul 5 din BAföG, intitulat „Formarea în străinătate”, are următorul cuprins:

„(1) Domiciliul permanent în sensul prezentei legi este stabilit în locul în care se află, nu doar temporar, centrul de interese al persoanei în cauză, fără a fi obligatoriu să existe voința de a se stabili în acest loc cu titlu permanent; o persoană care beneficiază de dreptul de ședere într-un loc numai în scopul formării nu are domiciliul permanent stabilit în acest loc.

(2) Studenții al căror domiciliu permanent se află pe teritoriul Germaniei și care efectuează studii într-o instituție de formare situată în străinătate beneficiază de ajutor pentru formare dacă:

[...]

3. studentul [...] este admis sau își continuă formarea într-o instituție de formare a unui stat membru al Uniunii Europene sau în Elveția.

[...]”

- 5 Articolul 6 din BAföG, intitulat „Ajutorul pentru formare acordat cetățenilor germani din străinătate”, prevede:

„Cetățenii germani în sensul legii fundamentale al căror domiciliu permanent se află într-un stat străin și care frecventează în acest stat o instituție de formare sau care, de la acest domiciliu, frecventează o instituție de formare situată într-un stat vecin pot beneficia de ajutor pentru formare atunci când împrejurările specifice ale cazului concret justifică acest ajutor. La stabilirea naturii și a duratei prestațiilor, precum și la calcularea venitului și a patrimoniului se va ține seama de circumstanțele specifice din statul de ședere.”

- 6 Articolul 16 din BAföG, intitulat „Durata de acordare a ajutorului în străinătate”, are următorul cuprins:

„(1) Pentru o formare în străinătate în sensul articolului 5 alineatul (2) punctul 1 sau alineatul (5), ajutorul pentru formare se acordă pentru o perioadă de maximum un an. [...]

[...]

(3) În cazurile prevăzute la articolul 5 alineatul (2) punctele 2 și 3, ajutorul pentru formare se acordă fără a se ține seama de restricția temporală prevăzută la alineatele (1) și (2); totuși, în cazurile prevăzute la articolul 5 alineatul (2) punctul 3, ajutorul pentru formare este acordat pentru o perioadă mai mare de un an numai atunci când, la începutul unei șederi în străinătate după 31 decembrie 2007, studentul are domiciliul permanent pe teritoriul german de cel puțin trei ani.”

- 7 Articolul 6 din BAföG este completat prin normele administrative privind BAföG (Allgemeine Verwaltungsvorschrift zum Bundesausbildungsförderungsgesetz, denumite în continuare „BAföGVwV”), care prevăd:

„6.0.1

[...]

Ca regulă generală și spre deosebire de studiile efectuate în Germania, nu se acordă niciun ajutor pentru formare pentru studiile în străinătate.

6.0.2 Studentul trebuie să solicite plata ajutorului pentru formare mai întâi din partea țării de reședință.

[...]

6.0.10

[...]

Studentii care au domiciliul permanent în alt stat membru sunt orientați cu prioritate spre studii pe teritoriul Germaniei.

[...]

6.0.12

Pentru studenții ale căror nevoi sunt stabilite potrivit articolului 13, imposibilitatea de a efectua studiile în Germania poate să fie determinată de:

- a) persoana studentului: de exemplu în cazul în care studentul este bolnav sau handicapat și are nevoie de asistența părinților sau a rudelor apropiate ori de cazare într-un cămin în străinătate;
- b) anturajul personal sau familial apropiat: de exemplu, părinții studentului sau alte rude apropiate sunt bolnave, handicapate sau infirme și, de aceea, au nevoie de prezența acestuia pentru a le acorda îngrijire;
- c) motive legate de studii: de exemplu, studentul frecventează în statul de ședere o instituție germană de formare care, prin condițiile de acces, prin natura și prin conținutul formării pe care o asigură, precum și prin diploma de terminare a studiilor, este echivalentă tipurilor de instituții de formare germane relevante [...];

- d) motive economice: de exemplu, în perioada formării, părinții studentului s-au regăsit într-o situație economică dificilă și imprevizibilă și pot solicita o alocație de subzistență în temeiul articolului 119 din Legea federală privind ajutoarele sociale [Bundessozialhilfegesetz], [...] iar întreruperea formării în străinătate sau continuarea formării pe teritoriul Germaniei ar fi deosebit de dificilă;
- e) legătura de familie cu unul dintre grupurile de persoane menționate la punctul 6.0.5, dacă aceste persoane sunt mutate în alt stat din dispoziția sau la inițiativa angajatorului.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 8 Din decizia de trimitere reiese că domnul Thiele Meneses, resortisant german născut în Brazilia în anul 1989, are domiciliul permanent în Istanbul, unde locuiește împreună cu părinții săi.
- 9 El a fost școlarizat în școli germane în Istanbul din 2001 până în 2004, în Barcelona între 2004 și 2007 și din nou în Istanbul din 2007 până în 2009. În luna iunie 2009, a promovat examenul de bacalaureat („Abitur”). Reclamantul din litigiul principal a locuit în America de Sud din luna iunie 2009 până în luna aprilie 2010, unde a efectuat, printre altele, un stagiul de trei luni la Santiago (Chile). În semestrul de vară din anul 2010, a început studiile de drept la Universitatea din Würzburg (Germania).
- 10 Pe parcursul semestrului de iarnă 2010/2011, domnul Thiele Meneses și-a schimbat universitatea, începându-și studiile de drept la Universitatea din Maastricht (Țările de Jos), unde și-a stabilit un alt domiciliu.
- 11 La 11 august 2010, reclamantul din litigiul principal a solicitat din partea Region Hannover acordarea unui ajutor pentru formare pentru studiile sale la Universitatea din Maastricht.
- 12 Prin decizia din 12 octombrie 2010, Region Hannover a respins această solicitare, pentru motivul că ajutoarele pentru formare pot fi acordate cetățenilor germani care locuiesc în străinătate, în conformitate cu articolul 6 din BAföG, numai în împrejurări specifice. În opinia Region Hannover, în cazul reclamantului din litigiul principal nu există astfel de împrejurări specifice.
- 13 La 15 noiembrie 2010, domnul Thiele Meneses a introdus o acțiune împotriva acestei decizii la Verwaltungsgericht Hannover, invocând faptul că refuzul de a i se acorda ajutorul pentru formare constituie o încălcare a dreptului la liberă circulație de care beneficiază în temeiul articolelor 20 TFUE și 21 TFUE, întrucât aceste dispoziții îl împiedică să își exercite libertățile fundamentale prevăzute de Tratatul FUE, din moment ce domiciliul său este în Turcia, iar dispozițiile BAföG acordă un ajutor pentru formare numai dacă își efectuează studiile în Germania.
- 14 Instanța de trimitere ridică problema compatibilității cu articolele 20 TFUE și 21 TFUE a unor dispoziții naționale precum articolele 5 și 6 din BAföG. Potrivit acesteia, prin faptul că limitează dreptul la ajutoare pentru formarea în străinătate exclusiv la resortisanții germani care locuiesc în Germania, aceste dispoziții dezavantajează un grup determinat de cetățeni ai Uniunii care, înainte de începerea studiilor, au domiciliul permanent într-un stat membru al Uniunii Europene, altul decât Republica Federală Germania. Articolul 5 alineatul (2) prima teză punctul 3 din BAföG ar putea descuraja un resortisant german care are domiciliul permanent în afara Germaniei, dar nu neapărat în cadrul Uniunii Europene, să se deplaseze într-un stat membru al Uniunii Europene, altul decât Republica Federală Germania, pentru începerea sau continuarea studiilor.
- 15 Potrivit instanței de trimitere, acest dezavantaj este compensat doar în parte de norma suplimentară cuprinsă în articolul 6 din BAföG, întrucât aceasta nu se aplică în privința tuturor studiilor efectuate în toate statele membre, ci se limitează, dimpotrivă, la statul în care se află domiciliul solicitantului de ajutor și la statele învecinate acestuia. În plus, articolul 6 din BAföG nu ar da naștere niciunui drept la

ajutor, deoarece acesta este acordat numai în condiții specifice și în funcție de aprecierea efectuată de Region Hannover. Prin urmare, și articolul 6 din BAföG ar fi de natură să descurajeze un cetățean al Uniunii care are domiciliul permanent în străinătate să se deplaseze în state membre, la propria alegere, pentru începerea sau continuarea studiilor.

- 16 Având în vedere aceste considerații, Verwaltungsgericht Hannover a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dreptul de liberă circulație și de ședere – conferit unui cetățean al Uniunii prin articolele 20 TFUE și 21 TFUE – se opune unei reglementări din dreptul național în temeiul căreia resortisanții germani cu domiciliul permanent în afara [Germaniei] pot beneficia de un ajutor pentru formare pentru a frecventa o instituție de formare numai dacă această instituție se află în statul de domiciliu sau într-un stat învecinat acestuia și dacă, în plus, împrejurări specifice cazului individual justifică acordarea ajutorului?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 17 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale, precum cea în discuție în cauza principală, care subordonează, în principiu, acordarea unui ajutor pentru formare pentru studiile efectuate într-un alt stat membru condiției unice de a avea un domiciliu permanent în sensul acestei reglementări, stabilit pe teritoriul național, și care, în situația în care solicitantul este un resortisant național care nu are domiciliul permanent pe acest teritoriu, nu prevede un ajutor pentru formarea în străinătate decât în statul de domiciliu al solicitantului sau într-un stat învecinat acestuia și numai dacă împrejurări specifice îl justifică.
- 18 Trebuie amintit mai întâi că, în calitate de resortisant german, domnul Thiele Meneses se bucură de statutul de cetățean al Uniunii în temeiul articolului 20 alineatul (1) TFUE și, prin urmare, are posibilitatea de a se prevala, inclusiv, dacă este cazul, în raport cu statul său membru de origine, de drepturile aferente unui astfel de statut (a se vedea Hotărârea din 26 octombrie 2006, Tas-Hagen și Tas, C-192/05, Rec., p. I-10451, punctul 19, Hotărârea din 23 octombrie 2007, Morgan și Bucher, C-11/06 și C-12/06, Rep., p. I-9161, punctul 22, precum și Hotărârea din 18 iulie 2013, Prinz și Seeberger, C-523/11 și C-585/11, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 19 Astfel cum a statuat Curtea în mai multe rânduri, statutul de cetățean al Uniunii are vocația de a fi statutul fundamental al resortisanților statelor membre care le permite acelor resortisanți care se găsesc în aceeași situație să obțină, în domeniul de aplicare *ratione materiae* al tratatului, același tratament juridic independent de cetățenia acestora și sub rezerva excepțiilor expres prevăzute în această privință (Hotărârea din 11 iulie 2002, D’Hoop, C-224/98, Rec., p. I-6191, punctul 28, Hotărârea din 21 februarie 2013, N., C-46/12, punctul 27, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, citată anterior, punctul 24 și jurisprudența citată).
- 20 Printre situațiile care intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii figurează cele referitoare la exercitarea libertăților fundamentale garantate de tratat, în special cele care intră sub incidența libertății de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, astfel cum este recunoscută prin articolul 21 TFUE (Hotărârile citate anterior Morgan și Bucher, punctul 23, precum și Prinz și Seeberger, punctul 25 și jurisprudența citată).
- 21 În această privință, trebuie precizat că, deși statele membre sunt competente, în temeiul articolului 165 alineatul (1) TFUE, în ceea ce privește conținutul învățământului și organizarea sistemelor lor educaționale, ele trebuie să exercite această competență cu respectarea dreptului Uniunii și în special a dispozițiilor tratatului privind libertatea de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, astfel

cum este recunoscută prin articolul 21 alineatul (1) TFUE oricărui cetățean al Uniunii (Hotărârile citate anterior Morgan și Bucher, punctul 24, precum și Prinz și Seeberger, punctul 26 și jurisprudența citată).

- 22 În continuare, trebuie să se sublinieze că o reglementare națională care dezavantajează anumiți resortisanți naționali pentru simplul motiv că și-au exercitat libertatea de circulație și de ședere într-un alt stat membru constituie o restricție privind libertățile recunoscute prin articolul 21 alineatul (1) TFUE oricărui cetățean al Uniunii (Hotărârea din 18 iulie 2006, De Cuyper, C-406/04, Rec., p. I-6947, punctul 39, Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 25, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, citată anterior, punctul 27).
- 23 Astfel, facilitățile oferite de tratat în materie de circulație a cetățenilor Uniunii nu ar putea produce efecte depline dacă un resortisant al unui stat membru ar putea fi descurajat să le exercite din cauza obstacolelor determinate de șederea sa în alt stat membru în temeiul unei reglementări din statul său de origine care îl sancționează pentru simplul fapt că a exercitat aceste facilități (Hotărârea D’Hoop, citată anterior, punctul 31, Hotărârea din 29 aprilie 2004, Pusa, C-224/02, Rec., p. I-5763, punctul 19, Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 26, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, citată anterior, punctul 28).
- 24 Această considerație este deosebit de importantă în domeniul educației, având în vedere obiectivele urmărite de articolul 6 litera (e) TFUE și de articolul 165 alineatul (2) a doua liniuță TFUE, și anume, printre altele, favorizarea mobilității studenților și a profesorilor (a se vedea Hotărârea D’Hoop, citată anterior, punctul 32, Hotărârea din 7 iulie 2005, Comisia/Austria, C-147/03, Rec., p. I-5969, punctul 44, Hotărârea Morgan și Bucher, citată anterior, punctul 27, precum și Hotărârea Prinz și Seeberger, citată anterior, punctul 29).
- 25 În această privință, trebuie amintit că dreptul Uniunii nu impune statelor membre nicio obligație de a prevedea un sistem de ajutor pentru formare pentru efectuarea studiilor în alt stat membru. Totuși, din moment ce un stat membru prevede un sistem de ajutoare pentru formare care permite studenților să beneficieze de astfel de ajutoare, acest stat trebuie să se asigure că modalitățile de alocare a respectivelor ajutoare nu creează o restricție nejustificată a dreptului de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre (Hotărârile citate anterior Morgan și Bucher, punctul 28, precum și Prinz și Seeberger, punctul 30).
- 26 În speță, nu se contestă faptul că reclamantul din litigiul principal și-a început studiile de drept în Germania și apoi, după un semestru, și-a schimbat universitatea pentru a continua studiile în Țările de Jos, păstrându-și în acest timp domiciliul permanent, în sensul BAföG, în Turcia. Rezultă de asemenea din dosar că respectivul reclamant nu intenționa să studieze nici în Turcia, nici într-un stat învecinat și că, potrivit aprecierii Region Hannover, nicio circumstanță personală nu justifică acordarea unui ajutor pentru formarea în străinătate.
- 27 Or, trebuie să se constate că o condiție privind domiciliul permanent, precum cea prevăzută la articolul 5 alineatul (2) din BAföG, chiar și atunci când se aplică fără distincție resortisanților germani și celorlalți cetățeni ai Uniunii, constituie o restricție privind dreptul de liberă circulație și de ședere de care se bucură toți cetățenii Uniunii în temeiul articolului 21 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea Prinz și Seeberger, citată anterior, punctul 31). Existența unei astfel de restricții nu este afectată de faptul că, la articolul 6 din BAföG, reglementarea în discuție în litigiul principal prevede posibilitatea ca resortisanților naționali să nu li se aplice această condiție în circumstanțe specifice clar definite, deoarece acestor resortisanți nu li se asigură deplina exercitare a dreptului lor de liberă circulație și de ședere.

- 28 O astfel de condiție este, astfel, de natură să descurajeze unii resortisanți ai Uniunii să își exercite libertatea de circulație și de ședere în alt stat membru, ținând cont de efectul pe care îl poate avea exercitarea acestei libertăți asupra dreptului la ajutorul pentru formare (Hotărârea Prinz și Seeberger, citată anterior, punctul 32).
- 29 Restricția care decurge din reglementarea în discuție în litigiul principal nu poate fi justificată din perspectiva dreptului Uniunii decât dacă este întemeiată pe motive obiective de interes general independente de cetățenia persoanelor vizate și dacă este proporțională cu obiectivul urmărit în mod legitim de dreptul național (a se vedea Hotărârile citate anterior De Cuyper, punctul 40, Morgan și Bucher, punctul 33, precum și Prinz și Seeberger, punctul 33). Din jurisprudența Curții reiese că o măsură este proporțională atunci când, fiind aptă pentru realizarea obiectivului urmărit, nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia (Hotărârile citate anterior De Cuyper, punctul 42, Morgan și Bucher, punctul 33, precum și Prinz și Seeberger, punctul 33).
- 30 Argumentele prezentate Curții care urmăresc să justifice restricția menționată la punctul 27 din prezenta hotărâre trebuie să fie analizate în lumina cerințelor jurisprudenței menționate la punctul anterior.
- 31 Potrivit guvernului german, în măsura în care există o restricție a libertăților de circulație și de ședere, dispozițiile din BAföG se justifică prin motive obiective de interes general. În această privință, un resortisant german, indiferent dacă locuiește în Germania sau în străinătate, ar fi orientat în primul rând în ceea ce privește ajutoarele pentru formare în temeiul BAföG spre studii pe teritoriul național. Astfel, potrivit acestui guvern, reglementarea națională nu permite finanțarea studiilor în afara Republicii Federale Germania decât cu titlu excepțional, în cazul în care efectuarea studiilor în acest stat membru nu putea fi avută în vedere în mod rezonabil, și numai în statul de domiciliu al solicitantului sau într-un stat învecinat acestuia. Excepția prevăzută la articolul 6 din BAföG ar avea, așadar, o sferă restrânsă și nu ar avea vocația să creeze un regim general pentru finanțarea studiilor resortisanților germani care au domiciliul permanent în străinătate. Pe de altă parte, guvernul german amintește că criteriul de legătură cu teritoriul național rămâne în continuare o condiție prealabilă de acordare a unui ajutor în temeiul BAföG.
- 32 Astfel, guvernul german arată că reglementarea națională poate fi justificată în raport cu trei obiective: un obiectiv prin care se urmărește garantarea unui nivel minimal de integrare între solicitantul de ajutor și statul care acordă prestația, un obiectiv economic care vizează să prevină o sarcină excesivă și să mențină un cadrul național al ajutoarelor pentru formare exportabile, precum și un obiectiv care urmărește promovarea mobilității transfrontaliere a studenților.
- 33 În primul rând, guvernul german susține că acest cadru de reglementare stabilit prin BAföG urmărește să garanteze un nivel minimal de integrare între solicitantul de ajutor și statul care acordă prestația.
- 34 În această privință, trebuie constatat că atât integrarea studenților, cât și voința de a verifica existența unei anumite legături între societatea statului membru în cauză și beneficiarul unei prestații precum cea în discuție în litigiul principal pot constitui motive obiective de interes general de natură să justifice faptul că libertatea de circulație a cetățenilor Uniunii poate fi afectată de condițiile de acordare a unei astfel de prestații (a se vedea prin analogie Hotărârea D'Hoop, citată anterior, punctul 38, Hotărârea Tas-Hagen și Tas, citată anterior, punctul 35, Hotărârea din 22 mai 2008, Nerkowska, C-499/06, Rep., p. I-3993, punctul 37, precum și Hotărârea din 1 octombrie 2009, Gottwald, C-103/08, Rep., p. I-9117, punctul 32).
- 35 Curtea a recunoscut că poate fi legitim ca un stat membru să acorde astfel de ajutoare numai studenților care au dovedit un anumit grad de integrare în societatea statului menționat, cu scopul de a evita ca acordarea ajutoarelor, care vizează acoperirea cheltuielilor de întreținere ale studenților care provin din alte state membre, să devină o sarcină nerezonabilă, care ar putea avea consecințe asupra nivelului global al ajutorului care poate fi acordat de către acest stat, și că, dacă există riscul unei

astfel de sarcini nerezonabile, se pot aplica, în principiu, considerații similare în ceea ce privește acordarea de către un stat membru a unor ajutoare pentru formare studenților care doresc să efectueze studii în alte state membre (Hotărârea din 15 martie 2005, *Bidar*, C-209/03, Rec., p. I-2119, punctele 56 și 57, Hotărârea *Morgan și Bucher*, citată anterior, punctele 43 și 44, precum și Hotărârea *Prinz și Seeberger*, citată anterior, punctul 36).

- 36 Cu toate acestea, potrivit unei jurisprudențe constante, dovada cerută de un stat membru pentru a susține existența unei legături reale de integrare nu trebuie să aibă un caracter prea exclusiv, favorizând în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar reprezentativ pentru gradul real și efectiv al legăturii dintre solicitant și statul membru, cu excluderea oricărui alt element reprezentativ (a se vedea Hotărârea *D'Hoop*, citată anterior, punctul 39, Hotărârea din 21 iulie 2011, *Stewart*, C-503/09, Rep., p. I-6497, punctul 95, Hotărârea din 4 octombrie 2012, *Comisia/Austria*, punctul 62, Hotărârea din 20 iunie 2013, *Giersch și alții*, C-20/12, punctul 76, precum și Hotărârea *Prinz și Seeberger*, citată anterior, punctul 37).
- 37 În ceea ce privește gradul legăturii dintre beneficiarul unei prestații și societatea statului membru în cauză, Curtea s-a pronunțat deja cu privire la prestații care nu sunt reglementate de dreptul Uniunii, precum cea în discuție în litigiul principal, în sensul că statele membre se bucură de o marjă de apreciere largă în ceea ce privește stabilirea criteriilor de evaluare a unei astfel de legături (a se vedea în acest Hotărârile citate anterior *Tas-Hagen și Tas*, punctul 36, precum și *Gottwald*, punctul 34).
- 38 În această privință, Curtea a constatat însă că o condiție unică privind domiciliul permanent, precum cea în discuție în litigiul principal, riscă să excludă de la ajutorul menționat studenții care, în pofida faptului că nu au locuit o perioadă neîntreruptă de trei ani în Germania imediat înainte de începerea studiilor în străinătate, sunt totuși suficient de legați de societatea germană. Aceasta poate fi situația în cazul în care studentul are cetățenia statului membru în cauză și a fost școlarizat în acest stat o perioadă semnificativă sau ca urmare a altor factori, precum în special familia, încadrarea în muncă, competențele lingvistice sau existența altor legături sociale sau economice (a se vedea în acest sens Hotărârea *Prinz și Seeberger*, citată anterior, punctul 38).
- 39 În speță, articolul 6 din *BAföG* permite să se deroge de la condiția domiciliului neîntrerupt de trei ani în Germania în ceea ce privește resortisanții germani care au domiciliul permanent în străinătate. Cu toate acestea, guvernul german a indicat, în observațiile prezentate Curții și în ședință, că derogarea prevăzută la respectivul articol 6 din *BAföG* este interpretată în mod restrictiv și are o natură excepțională. În această privință, acest guvern arată că articolul 6, care se completează cu prevederile *BAföGVwV*, se aplică numai în situațiile în care solicitanții de ajutor pentru formare se găsesc în imposibilitatea de a-și efectua studiile în Germania. Prevederile *BAföGVwV* ar privi, printre altele, boala sau handicapul solicitantului sau boala sau handicapul părinților solicitantului care necesită îngrijire, precum și alte motive legate de echivalența studiilor sau de situația economică a părinților solicitantului.
- 40 Rezultă astfel că aplicarea acestor derogări nu depinde nicidecum de existența unor legături între solicitantul de ajutor și societatea germană. Prin urmare, ele nu ar permite realizarea obiectivului de integrare susținut de guvernul german. În aceste împrejurări, condiția privind domiciliul permanent în discuție în litigiul principal este prea exclusivă și în același timp prea aleatorie, favorizând în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar reprezentativ pentru gradul de integrare în societatea statului membru la momentul cererii de ajutor. Prin urmare, reglementarea națională în discuție în litigiul principal nu poate fi considerată proporțională cu obiectivul de integrare amintit.
- 41 Revine, așadar, instanței de trimitere, singura competentă să aprecieze situația de fapt, obligația să examineze eventualele legături dintre reclamantul din litigiul principal și Republica Federală Germania, în măsura în care domnul Thiele Meneses, resortisant german, născut în Brazilia, nu a locuit niciodată în Germania, dar a urmat studiile în școli germane din Spania și din Turcia.

- 42 În al doilea rând, guvernul german arată că dispozițiile din BaföG în cauză au ca obiectiv să evite ca statul care acordă prestația să sufere o sarcină nerezonabilă, ceea ce garantează menținerea regimului național al ajutoarelor pentru formare exportabile. În opinia acestuia, prevenirea unei sarcini nerezonabile și menținerea cadrului național al ajutoarelor pentru formare exportabile sunt obiective de interes general care pot justifica o restricție privind libertățile fundamentale conferite prin articolele 20 TFUE și 21 TFUE.
- 43 În această privință, trebuie amintit că considerații de ordin bugetar pot sta la baza unor opțiuni de politică socială ale unui stat membru și pot influența natura sau întinderea măsurilor de protecție socială pe care acesta dorește să le adopte, însă ele nu pot reprezenta în sine un obiectiv urmărit de această politică (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 martie 2003, Kutz-Bauer, C-187/00, Rec., p. I-2741, punctul 59, și Hotărârea din 10 martie 2005, Nikoloudi, C-196/02, Rec., p. I-1789, punctul 53). Motive de natură pur economică nu pot constitui motive imperative de interes general de natură a justifica o restricție privind o libertate fundamentală garantată prin tratat (a se vedea prin analogie Hotărârea din 17 martie 2005, Kranemann, C-109/08, Rec., p. I-2421, punctul 34 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 11 martie 2010, Attanasio Group, C-384/08, Rep., p. I-2055, punctul 55).
- 44 Rezultă că obiectivul pur economic invocat de guvernul german nu poate fi considerat un motiv imperativ de interes general susceptibil să justifice în mod obiectiv reglementarea în cauză.
- 45 În plus, în ședință, guvernul german a invocat de asemenea faptul că acest obiectiv economic susține o altă finalitate de integrare și urmărește astfel să garanteze că numai solicitanții de ajutor care fac dovada unei legături suficiente cu statul care acordă prestația beneficiază de acordarea unui ajutor pentru formare. Acest obiectiv ar urmări, așadar, o altă finalitate cu caracter neeconomic care ar putea să justifice o restricție privind libertățile fundamentale.
- 46 Curtea a constatat deja la punctul 40 din prezenta hotărâre că, în orice caz, condiția privind domiciliul permanent are un caracter prea general și în același timp prea exclusiv, în pofida derogărilor restrânse de la aceasta. Această restricție privind dreptul de liberă circulație și de ședere nu poate fi considerată astfel proporțională cu obiectivul economic urmărit, astfel cum susține guvernul german.
- 47 În al treilea rând, potrivit acestui guvern, reglementarea națională are ca obiectiv să promoveze mobilitatea în domeniul formării. Astfel, reglementarea în discuție în cauza principală ar fi de natură să incite studenții înclinați să studieze numai în Germania să se deplaseze în străinătate pentru a studia, iar piața națională a muncii ar beneficia de această mobilitate deoarece, dat fiind un domiciliu permanent în Germania, regula generală ar fi revenirea în statul care acordă prestația. În mod contrar, un solicitant de ajutor care are reședința în străinătate și care urmărește să studieze în altă limbă într-un alt stat membru nu ar fi încurajat să se încadreze în piața muncii din Germania. Măsurile prevăzute de BaföG ar permite, așadar, realizarea acestui obiectiv și nu ar depăși ceea ce este necesar pentru a-l atinge.
- 48 În această privință, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că obiectivul de favorizare a mobilității studenților ține de interesul general și face parte dintre acțiunile pe care articolul 165 TFUE le-a atribuit Uniunii în cadrul politicii privind educația, formarea profesională, tineretul și sportul și că mobilitatea în cadrul educației și al formării face parte integrantă din libera circulație a persoanelor și constituie unul dintre principalele obiective ale acțiunii Uniunii (a se vedea Hotărârea din 14 iunie 2012, Comisia/Țările de Jos, C-542/09, punctul 71).
- 49 În acest context, o justificare referitoare la promovarea mobilității studenților ar putea constitui un motiv imperativ de interes general care poate justifica o restricție precum cea în speță. Cu toate acestea, după cum s-a arătat la punctul 29 din prezenta hotărâre, o reglementare care este susceptibilă să restrângă o libertate fundamentală garantată de tratat, precum libera circulație și ședere a cetățenilor

Uniunii, nu poate fi justificată în mod valabil decât dacă este de natură să asigure realizarea obiectivului legitim urmărit și nu depășește ceea ce este necesar pentru a atinge acest obiectiv (a se vedea Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 73).

- 50 Or, în orice caz, Curtea a constatat deja la punctul 40 din prezenta hotărâre că o reglementare precum cea în discuție în litigiul principal are un caracter prea general și în același timp prea exclusiv și nu poate fi considerată proporțională, din moment ce favorizează în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar singurul reprezentativ pentru gradul real al legăturii dintre solicitantul de ajutor și societatea germană (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 86)
- 51 Având în vedere ceea ce precedă, se impune să se răspundă la întrebarea adresată că articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în cauza principală, care subordonează, în principiu, acordarea unui ajutor pentru formare pentru studiile efectuate într-un alt stat membru condiției unice de a avea un domiciliu permanent, în sensul acestei reglementări, stabilit pe teritoriul național și care, în situația în care solicitantul este un resortisant național care nu are domiciliul permanent pe acest teritoriu național, nu prevede un ajutor pentru formarea în străinătate decât în statul de domiciliu al solicitantului sau într-un stat învecinat acestuia și numai dacă împrejurări specifice îl justifică.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 52 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Articolele 20 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în cauza principală, care subordonează, în principiu, acordarea unui ajutor pentru formare pentru studiile efectuate într-un alt stat membru condiției unice de a avea un domiciliu permanent, în sensul acestei reglementări, stabilit pe teritoriul național și care, în situația în care solicitantul este un resortisant național care nu are domiciliul permanent pe acest teritoriu național, nu prevede un ajutor pentru formarea în străinătate decât în statul de domiciliu al solicitantului sau într-un stat învecinat acestuia și numai dacă împrejurări specifice îl justifică.

Semnături